

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av skolornas arbete för
att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan vid
Arlandagymnasiet 1 i Sigtuna kommun

Innehåll

Inledning	sid. 1
Bakgrundsuppgifter om Arlandagymnasiet 1	sid. 1
Bakgrund och syfte	sid. 2
Frågeställningar	sid. 3
Resultat	sid. 4
Metod och material	sid. 6

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan på yrkesprogram under hösten 2014 och våren 2015. Granskningen vid Arlandagymnasiet 1 i Sigtuna kommun ingår i detta projekt. Granskningen görs med utgångspunkt från ett antal elever vid den utvalda skolan (se metodavsnitt). Resultatet avser endast de elever på skolan vars skolsituation har granskats. Det finns fler elever med frånvaroproblematik på skolan, men deras studiesituation har således inte granskats.

Arlandagymnasiet 1 besöktes den 3–5 december 2014. Ansvariga inspektörer har Josefin Brüde Sundin och IngBeth Larsson varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan genomförs i ytterligare 30 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande rapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Arlandagymnasiet 1

Arlandagymnasiet är en kommunal gymnasieskola i Sigtuna kommun med cirka 1 000 elever. De sex enheterna på skolan leds av varsin rektor.

Arlandagymnasiet 1 med ungefär 260 elever är den enhet som ingår i granskningen. Programmen som erbjuds på enheten är ekonomiprogrammet, handels- och administrationsprogrammet och samhällsprogrammet. Lärare och elever är indelade i programarbetslag med en programlagsledare för varje program. Lärarna träffas även regelbundet i ämneslag som sträcker sig över skolenheterna.

Varje elev har en mentor som har en särskild uppdragsbeskrivning. Enheten har en studie- och yrkesvägledare (SYV) anställd på heltid. SYV är också mentor för hälften av eleverna i årskurs 3 på ekonomiprogrammet. Som en del i skolans arbete med att eleverna ska lyckas i sina studier finns också tillgång till speciallärare/specialpedagog, kurator och socialpedagog.

Två timmar varje vecka har eleverna obligatorisk ämneshandledning. Syftet med ämneshandledningen är att ge eleverna individanpassad undervisning för att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Eleverna får också vid detta tillfälle hjälp med studieteknik och att strukturera sina studier. För övrigt organiseras studiehjälp tre kvällar i veckan då universitetsstudenter handleder elever samt lovskola på sportlov och sommarlov.

Dokumentation från enhetens systematiska kvalitetsarbete visar att andelen elever som avbryter sina studier är störst på handels- och administrationsprogrammet av de program som erbjuds. Det framgår att 27 procent av eleverna på detta program fick gymnasieexamen läsåret 2013/14. Nationell statistik från läsåret 2012/13 visar att 69,2 procent av eleverna på handels- och administrationsprogrammet fått slutbetyg inom tre år. Detta år bestod avgångsklassen av elva elever.

Bakgrund och syfte

Elever som helt lämnar utbildningssystemet är under stor risk för att hamna utanför arbetsmarknaden och att få såväl ekonomiska som psykosociala problem framöver. Även elever som genomgår gymnasieskolan men inte får slutbetyg, riskerar utanförskap från arbetsmarknad och vidare studier, särskilt i de fall då eleverna saknar betyg i ett stort antal kurser.

Trots att i stort sett samtliga ungdomar börjar gymnasieskolan är det endast 74 procent av landets 20-åringar som har ett slutbetyg från gymnasiet¹. För de nationella programmen är det yrkesprogrammen som har lägst andel elever som når ett slutbetyg inom tre år. Totalt sett är det knappt en procent av eleverna som startade på ett nationellt program i gymnasiet hösten 2011 som sedan inte finns registrerade i gymnasieskolan år två eller tre. Det vanligaste skälet till att eleverna inte fullföljer sin skolgång är alltså inte att de helt avbryter sina studier – utan istället att de fortsätter vara formellt registrerade i skolan men utan att nå slutbetyg. Detta pekar på att det finns en grupp gymnasieelever med behov av olika anpassningar och stödåtgärder som skolan bör uppmärksamma och rikta förebyggande insatser till.

En del i arbetet med att motverka studieavbrott handlar om att främja närvaro och deltagande i utbildningen, exempelvis genom en god generell undervisning och en trygg skolmiljö. En annan del i arbetet riktar sig *mer specifikt* till de elever som av olika skäl

¹ Avser elever i den "gamla" gymnasieskolan då den första årskursen elever i den "nya" gymnasieskolan tar examen våren 2014.

påbörjat en process mot studieavbrott, där det är centralt att skolan identifierar dessa elever samt utreder och sätter in åtgärder som utgår från varje elevs behov. Ett tydligt uttryck för att en elev är i negativ spiral som kan leda till studieavbrott är att när eleven riskerar att inte nå målen i ett eller flera ämnen och/eller har hög frånvaro i skolan. Det kan finnas flera orsaker till detta, bl.a. problem i den pedagogiska miljön eller i den sociala miljön. Detta kan också samverka med sådana faktorer som inte har sitt ursprung i skolmiljön t.ex. problem i hemmiljön men där skolan ändå ska stödja eleven till att fullfölja utbildningen.

Kvalitetsgranskningens syfte är därför att granska om elever som riskerar att inte nå kunskapskraven, får det pedagogiska stöd de behöver, för att förebygga att de avbryter sina studier och istället når en yrkesexamen.

Frågeställningar

Förebygger gymnasieskolan studieavbrott genom att möta elevernas behov av pedagogiskt stöd så att eleverna ges möjlighet att nå kunskapskraven och nå en yrkesexamen?

1. Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
2. Motiveras eleven till att delta i och genomföra de åtgärder som formulerats för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
3. Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda frågeställningar har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i hur skolan arbetar med att förebygga studieavbrott för eleverna i urvalet och identifierat två prioriterade utvecklingsområden.

Utvecklingsområden

Motiveras eleven till att delta i och genomföra de åtgärder som formulerats för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?

Här granskas skolans arbete för att säkerställa att eleverna motiveras till att genomföra de stöddinsatser som är överenskomna, till exempel särskilda insatser för att främja deltagande vid specialiserade stödtillfällen eller åtgärder inom ramen för ordinarie undervisning.

För att eleverna ska motiveras till att delta i undervisningen behövs bland annat att varje lärare anpassar undervisningen efter elevernas förutsättningar och intressen samt synliggör elevens kunskapsutveckling i förhållande till målen. Det handlar också om att som lärare ge ett aktivt stöd i undervisningen samt att arbeta för förtroendefulla relationer och visa höga förväntningar på eleven.²

Av granskningen framgår att det varierar mellan olika kurser när det gäller om eleverna upplever att de får lärarstöd och motiveras av sina lärare. Av intervjuer med eleverna framkommer att stödet från läraren saknas i vissa fall och att det i dessa fall inte heller finns goda förutsättningar för förtroendefulla relationer mellan elev och lärare. Eleverna uppger att detta påverkar hur de uppfattar sig motiverade att närvara på lektionerna och därmed också möjligheten att nå godkända betyg.

Den sammantagna bilden som framkommer i intervjuerna med eleverna visar att förutsättningarna för närvaro på lektionerna och godkända betyg i ämnet förbättras om de upplever att läraren uppmärksammar dem, hjälper dem att planera och strukturera studierna i förhållande till målen – gärna i korta intervall med delmål samt ger tät återkoppling. Eleverna upplever sig mer motiverade om läraren efterfrågar hur det går för dem och uttrycker höga förväntningar på att eleven kommer att klara av momentet eller uppgiften. Granskningen visar att lärarna i några ämnen i högre utsträckning behöver möta dessa önskemål i syfte att motivera och stödja eleverna.

Det framgår vidare av intervjuer med lärare och elever att lärarna har olika inställning och agerar olika i de fall de uppfattar att eleverna inte tar det ansvar för studierna som lärarna tycker kan förväntas. Exempelvis handlar det om situationer då eleverna är frånvarande eller inte tar initiativ och arbetar självständigt i den mån som lärarna har tänkt. Granskningen visar att lärarna i en del ämnen inte aktivt stödjer och motiverar

² Se Kunskapsöversikt för studieavbrott i gymnasieskolan,
<http://www.skolinspektionen.se/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/Studieavbrott-i-gymnasieskolan/>.

eleverna i dessa situationer. Det framstår då som att det framför allt är mentorns ansvar och uppgift att motivera eleverna.

Enligt rektorn satsar skolenheten särskilt på att skapa bra relationer mellan lärare och elever. Eleverna får också utvärdera hur de uppfattar situationen ur detta perspektiv. Det finns dock som framgår ovan i vissa fall anledning till att förbättra arbetet med att främja elevernas motivation och lust att lära.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Arlandagymnasiet 1 i en del fall behöver utveckla undervisningen så att eleverna i samtliga ämnen motiveras att genomföra stödsatser och fullfölja sin utbildning. Elevernas motivation och lust att lära är beroende av lärarens förhållningssätt och förmåga att skapa lust och motivation. Skolenheten behöver därför utveckla arbetssätt och förhållningssätt som ger varje lärare verktyg att motivera eleverna och främja relationerna mellan lärare och elev.

Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?

Här granskas om elevens behov av stöd är utgångspunkt för att skolans olika aktörer, till exempel mentor, lärare, elevhälsa, rektor och studie- och yrkesvägledare, arbetar gemensamt för att definiera och formulera vilket stöd eleven behöver för att kunna nå målen för utbildningen.

För ett effektivt stöd för eleven behövs en god samverkan mellan lärare och mellan lärare och annan personal.³ Av granskningen framgår att Arlandagymnasiet 1 behöver utveckla formerna för samverkan i syfte att ge eleverna så goda förutsättningar som möjligt att nå utbildningens mål.

På Arlandagymnasiet 1 har elevens mentor ett uttalat ansvar för eleven under skoltid. Mentorn ska ha den samlade bilden av hur studierna fungerar för eleven och följa upp arbetet i förhållande till elevens individuella studieplan. Till stor del konstaterar Skolinspektionen att detta fungerar väl i praktiken för eleverna i urvalet.

Av intervjuer med elever framgår att mentorerna utgör ett stort stöd för dem, bland annat för att planera, strukturera och skapa motivation för studier. Det finns enligt rektorn och lärare ett nära samarbete och ett kontinuerligt informationsutbyte mellan de lärare som ingår i samma programarbetslag. Dessa lärare har ett gemensamt arbetsrum och stämmer fortlöpande av med varandra hur skolsituationen och undervisningen fungerar för eleverna.

När det gäller detta informationsutbytet mellan lärare och mellan mentorer och lärare visar emellertid Skolinspektionens granskning att det finns vissa brister. Av intervjuer med mentorer och lärare framgår att undervisande lärare som inte ingår i programar-

³ Se Kunskapsöversikt för studieavbrott i gymnasieskolan,

<http://www.skolinspektionen.se/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/Studieavbrott-i-gymnasieskolan/>.

betslaget inte nås i tillräcklig utsträckning av information om elevernas behov och hur det fungerar i elevernas övriga undervisning. Dessa lärare har inte heller i samma utsträckning kännedom om de handlingsplaner som utarbetas för elever. Detta leder i vissa fall till att lärare inte har möjlighet att planera och anpassa undervisningen efter elevernas behov.

Det är upp till varje lärare att förmedla information till mentorn om elevens studiesituation och hur det fungerar i klassrummet. Av intervjuerna med mentorer och lärare framgår att mentorn inte alltid får den återkoppling som behövs från lärare om hur olika insatser fungerar för eleven ur lärarens perspektiv, för att få tillgång till den samlade bilden om elevens situation.

Informations- och erfarenhetsutbytet mellan mentorer, lärare, studie- och yrkesvägledare (SYV) och elevhälsans aktörer behöver också förbättras. Utredningen visar exempel på att det saknas en samlad kännedom om de insatser och åtgärder som pågår för elever. Bland annat har aktörer inom elevhälsan som arbetar med eleven inte alltid insikt i vilka andra stödinsatser som pågår samtidigt för eleven. Därmed saknas ibland ett sammanhållet stöd runt eleven där vars och ens insatser fungerar som en del i en helhet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Arlandagymnasiet 1 behöver utveckla samverkan och informationsutbytet mellan mentorer, lärare och annan personal i syfte att ge eleverna ett effektivt stöd och förebygga att elever avbryter sina studier. Mentorerna är beroende av information från övriga lärare och andra aktörer, som t ex SYV och elevhälsan, för att kunna ta ansvaret som ålagts dem. Övriga lärare och aktörer är också beroende av att mentorn för vidare den information som behövs för att anpassa undervisning och stödinsatser efter varje elevs behov. En del i att tydliggöra behov av stöd och åtgärder samt resultatet av insatser skulle kunna vara att utarbeta konkreta åtgärdsprogram i flera fall än vad som görs idag. I det arbetet är det i så fall viktigt att alla berörda ämnen beaktas.

Metod och material

Under hösten 2014 och våren 2015 granskar Skolinspektionen skolornas arbete att förebygga studieavbrott vid 31 skolor i landet. Av dessa skolor har 8 kommunala huvudmän och 23 fristående huvudmän granskats.

Granskningens utgångspunkt har varit djupintervjuer med ca fem elever per skola som vid tidpunkten för granskningen var inskrivna på yrkesprogram. Urvalet av elever har baserats på en riskvärdering av elevens stödbehov, där elever med störst stödbehov valts ut för granskningen. Valet av elever har utgått från risksignaler från betygskatalog tillsammans med omfattande frånvaro. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av de utvalda elevernas individuella studieplaner, eventuella åtgärdsprogram och en sammanställning av skolans doku- menterade systematiska kvalitetsarbete.

Vid besöket har de utvalda eleverna intervjuats enskilt. Även de utvalda elevernas mentorer har intervjuats enskilt. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats.